

VEČFUNKCIONALNOST SLOVENSKE VOJSKE V OČEH PREBIVALCEV IN POLICISTOV

ANDREJ SOTLAR, BERNARDA TOMINC

Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija
andrej.sotlar@um.si, bernarda.tominc@um.si

Temeljna funkcija oboroženih sil v zgodovini je bila obramba države pred zunanjimi grožnjami in oboroženo udejstvovanje v vojni. Sčasoma so oborožene sile dobivale nove vojaške in nevojaške naloge tako v miru kot vojni, doma in v tujini. Postale so večfunkcionalne, saj izvajajo mirovne operacije, varujejo meje, nudijo pomoč policiji, pomagajo v primeru naravnih in drugih nesreč ipd. Slovensko javno mnenje je glede zaupanja v Slovensko vojsko stabilno in ji je vedno zelo naklonjeno, kar ji daje tudi močno legitimnost. Slovenska vojska je ob prelomu stoletja legitimnost gradila predvsem na mirovnih operacijah, v zadnjem obdobju pa predvsem na udejstvovanju na področju zaščite in reševanja. Tudi v letu 2023 tako prebivalci kot policisti najbolj podpirajo to funkcijo Slovenske vojske, čeprav se glede drugih ne strinjajo najbolj.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.8.2023.16](https://doi.org/10.18690/um.fvv.8.2023.16)

ISBN
978-961-286-792-8

Ključne besede:
javno mnenje,
legitimnost,
netradicionalne naloge,
Slovenska vojska,
večfunkcionalnost

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.8.2023.16](https://doi.org/10.18690/um.fvv.8.2023.16)

ISBN
978-961-286-792-8

Keywords:
public opinion,
legitimacy,
non-traditional tasks,
Slovenian Armed Forces,
multifunctionality

THE MULTIFUNCTIONALITY OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE EYES OF INHABITANTS AND POLICE OFFICERS

ANDREJ SOTLAR, BERNARDA TOMINC

University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Ljubljana, Slovenia
andrej.sotlar@um.si, bernarda.tominc@um.si

The fundamental function of the armed forces in history has been the country's defence against external threats and armed action in war. Over time, the armed forces were given new military and non-military tasks both in peace and war, at home and abroad. They have become multifunctional as they carry out peacekeeping operations, protect borders, provide assistance to the police, help in the event of natural and other disasters, etc. Slovenian public opinion is stable in terms of trust in the Slovenian Armed Forces and is always very favourable to it, which also gives them strong legitimacy. At the turn of the century, the Slovenian Armed Forces built its legitimacy mainly on peacekeeping operations, and in the recent period mainly on engagement in protection and rescue activities. This function remains the most supported by both residents and police officers also in 2023.

1 Uvod

V zadnjih dveh, treh desetletjih smo malodane povsod po svetu priča spremenjeni vlogi oboroženih sil (Berndtsson idr., 2015; Edmunds, 2006). Prvi pomislek ob spremembi osnovne vloge oboroženih sil v sodobni družbi je, da so te spremembe posledice spremenjenega varnostnega okolja. To je deloma res, deloma pa se lahko strinjamo z Edmundsom (2006), ki trdi, da se spremembe primarno niso zgodile kot odgovor na objektivno, funkcionalno ponovno oceno narave (sodobnih) groženj, temveč je nova opredelitev vloge oboroženih sil posledica domačih in mednarodnih družbenopolitičnih vplivov, ki oblikujejo dožemanje držav glede tega, kakšne naj bi bile njihove oborožene sile (struktura in organiziranost) in kakšen namen naj bi imele.

Temu pritrjuje tudi Martinez (2022), ki pravi, da spremembe v svetovnem političnem sistemu zahtevajo premislek o funkcionalnosti oboroženih sil, da le te ne bi postale zastarele ali neuporabne. Pragmatični pogled opravičuje večfunkcionalnost oboroženih sil, se pravi razširitev uporabe vojske izven njihovih tradicionalnih vlog (uporaba sile), s ciljem koristiti družbi, ki jim zaupa opravljanje različnih nalog, pri katerih se ne uporabi sila. Golby idr. (2018) so ugotovili, da je lahko to, kakšna je legitimnost uporabe oboroženih sil v očeh javnosti, odvisno tudi od javne razprave javnih osebnosti, kot so predsedniki države, vojaški predstavniki, predstavniki zakonodajne veje oblasti in mediji, o uporabi oboroženih sil, saj to lahko spremeni odnos javnosti do oboroženih sil. Tudi na primeru Slovenske vojske Garb (2015) ugotavlja, da za svojo podobo in javno zaupanje ni odgovorna le vojska, (ne)zaupanje namreč korelira s političnimi in družbenimi okoliščinami v Sloveniji.

Danes se vojska skoraj praviloma ponaša z visoko stopnjo zaupanja javnosti po vsem svetu (Garb, 2015), enako velja za Slovensko vojsko, ki je med najbolj zaupanja vrednimi institucijami v državi (Garb, 2015; Malešič in Garb, 2018). Čeprav je to zaupanje stabilno, je kljub vsemu še vedno pod svetovnim povprečjem (Garb, 2015). Zaupanje v Slovensko vojsko zmanjšuje več dejavnikov: od pomanjkanja znanja in premajhnega zanimanja za vojsko, obrambo in varnost do nezadovoljstva s političnimi procesi (Garb, 2015). Malešič in Garb (2018) ugotavljata, da so razlogi, ki vplivajo na stopnjo zaupanja v vojsko, pogosto nacionalno specifični, sta pa skozi globalno analizo ugotovila tudi splošne dejavnike, ki vplivajo na javno mnenje, kot so sodelovanje v vojnah, mirovnih operacijah in misijah ter operacijah kriznega

upravljanja. Na podobo vplivajo tudi strukturne reforme, proračunski rezi, pomanjkanje vojaških izkušenj državljanov, kritično medijsko poročanje, komunikacijske vrzeli med vojsko in civilno družbo, pa tudi primeri korupcije in drugih škandalov (Malešič in Garb, 2018). Kljub številnim težavam pri njihovem razvoju, opremljanju in kadrovski politiki ter nekaterim idejam o preoblikovanju v civilno zaščito Slovenska vojska velja za zaupanja vredno institucijo, ki opravlja svoje legitimne naloge pravilno (Garb, 2015).

2 Naloge Slovenske vojske

Slovenska vojska je za policijo druga največja organizacija v sistemu nacionalne varnosti Republike Slovenije. Njene naloge so določene v 37. členu »Zakona o obrambi (ZObr-UPB1)« (2004), in sicer:

- izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe,
- zagotavljanje potrebne ali zahtevane pripravljenosti,
- izvajanje vojaške obrambe ob napadu na državo,
- sodelovanje pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo,¹
- izvrševanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami.²

Poleg tega lahko Slovenska vojska sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja v skladu z načrti in po predhodni odločitvi vlade, pri čemer njeni pripadniki nimajo policijskih pooblastil. Po velikem migrantskem valu, ki je Slovenijo zajel v drugi polovici leta 2015, je bil v zakon dodan 37.a člen, ki daje Slovenski vojski izjemna pooblastila. Če to zahtevajo varnostne razmere, lahko namreč Državni zbor Republike Slovenije na predlog Vlade Republike Slovenije z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev odloči, da pripadniki Slovenske vojske, skupaj s policijo, izjemoma, pri širšem varovanju

¹ O sodelovanju vojske pri zaščiti in reševanju odloča vlada, v nujnih primerih pa minister na predlog poveljnika Civilne zaščite Republike Slovenije oziroma načelnika Generalštaba SV po pooblastilu ministra (»ZObr-UPB1«, 2004).

² Sem sodijo vse oblike mednarodnega delovanja Slovenske vojske od sodelovanja v mirovnih misijah do sodelovanja v operacijah z bojnim značajem.

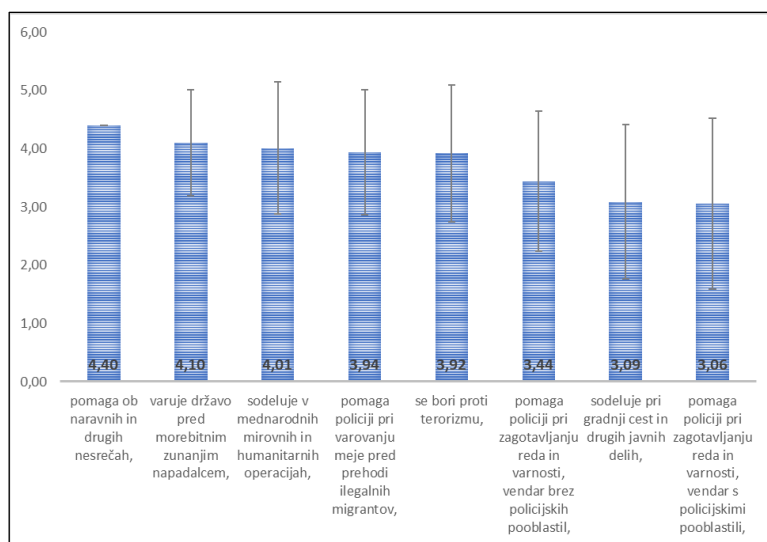
državne meje izvajajo tudi naslednja pooblastila: opozarjajo, napotujejo, začasno omejujejo gibanje oseb in sodelujejo pri obvladovanju skupin in množic. Pooblastila izvajajo pod pogoji, ki so predpisani za policiste. Obdobje, v katerem lahko pripadniki Slovenske vojske izvajajo omenjena pooblastila, ne sme trajati več kot tri mesece, se pa lahko podaljša (»ZObr-UPB1«, 2004).

Kot vidimo, ima Slovenska vojska zelo natančno definirane naloge, kot se za vsako organizacijo za izvajanje legitimnega nasilja tudi spodobi. Pri tem lahko govorimo o bolj in manj tipičnih oziroma tradicionalnih vojaških nalogah, ki nam razkrijejo fenomen sodobnih oboroženih sil – večfunkcionalnost. Če je bila nekoč temeljna funkcija oboroženih sil obramba države pred zunanjimi grožnjami in oboroženo delovanje v vojni, imajo danes oborožene sile vojaške in nevojaške naloge tako v miru kot vojni, doma in v tujini. Oborožene sile so postale izrazito večfunkcionalne, saj poleg bojnih nalog izvajajo mirovne operacije, varujejo meje, nudijo pomoč policiji, pomagajo v primeru naravnih in drugih nesreč ipd. Zanimivo je, da imajo slovenske oborožene sile skoraj vse tovrstne naloge definirane praktično že vse od svojega nastanka, ko se je leta 1994 Teritorialna obramba preoblikovala v Slovensko vojsko. Le »policijske« naloge so ji bile določene kasneje, leta 2004 oziroma 2015. V nadaljevanju predstavljamo, kako na te in na nekatere druge potencialne naloge Slovenske vojske gledajo prebivalci in policisti.

3 Funkcije Slovenske vojske v očeh prebivalcev in policistov leta 2023

V raziskavi leta 2023 smo prebivalce in policiste prosili, da odgovorijo na nekatere trditve o funkciji Slovenske vojske v sodobni družbi. Vprašanje se je glasilo: »V času migrantske krize je slovenski Policiji pri zagotavljanju varnosti pomagala Slovenska vojska, zato nas zanima vaše mnenje o naslednjih trditvah«. Naštete trditve ocenite z lestvico od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da se z njimi sploh ne strinjate, in 5, da se z njimi popolnoma strinjate.

Kot prikazuje graf 1, so bile vse naloge ocenjene nad srednjo vrednostjo, največjo podporo pri anketiranih pa ima Slovenska vojska, ko opravlja naloge ob naravnih in drugih nesrečah ($M = 4,4$). Na drugem mestu je temeljna naloga oboroženih sil, tj. varovanje države pred zunanjim agresorjem ($M = 4,10$).

Lestvica: 1 – sploh se ne strinjam, 5 – se popolnoma strinjam.

Graf 4: Zaznavanje nekaterih nalog Slovenske vojske (prebivalci in policisti skupaj) – prikaz povprečne vrednosti (M) in standardnega odklona ($S. O.$)

Vir: lasten.

Najmanj podpore so prejele naloge, pri katerih naj bi Slovenska vojska pomagala Policiji pri zagotavljanju reda in varnosti s policijskimi pooblastili. Ker je naš proučevani vzorec vseboval populacijo policistov in populacijo prebivalcev, se ne moremo izogniti vprašanju, ali na to dejstvo vpliva pripadnost posamezni vzorčni skupini. V nadaljevanju nas je torej zanimalo, ali gre za razliko pri oceni teh nalog med policijo in prebivalci (tabela 1).

Policisti so pri vseh nalogah izrazili manjše strinjanje z navedenimi nalogami kot prebivalci.

Kot smo že zgoraj ugotovili, gre največja podpora obeh skupin sodelovanju Slovenske vojske ob naravnih in drugih nesrečah. Policistom je najbolj tuja ideja o tem, da bi jim Slovenska vojska pomagala pri zagotavljanju reda in varnosti, pri čemer bi smeli uporabljati policijska pooblastila. Nekoliko manj nestrinjanja je pri policistih zaznati pri enaki nalogi, če vojaki ne bi imeli policijskih pooblastil. Na drugi strani pa prebivalci najmanj podpirajo sodelovanje Slovenske vojske pri javnih delih (tabela 2).

Tabela 1: Zaznavanje nalog Slovenske vojske glede na vzorčno skupino

	Populacija	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>S. O.</i>	Standardna napaka
Slovenska vojska naj varuje državo pred morebitnim zunanjim napadalcem.	policisti	460	3,77	1,311	0,061
	prebivalci	1.143	4,23	1,032	0,031
Slovenska vojska naj sodeluje v mednarodnih mirovnih in humanitarnih operacijah.	policisti	458	3,90	1,119	0,052
	prebivalci	1.141	4,05	1,059	0,031
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar brez policijskih pooblastil.	policisti	459	2,88	1,351	0,063
	prebivalci	1.145	3,66	1,249	0,037
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar s policijskimi pooblastili.	policisti	458	2,50	1,382	0,065
	prebivalci	1.144	3,29	1,392	0,041
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri varovanju meje pred prehodi ilegalnih migrantov.	policisti	458	3,64	1,327	0,062
	prebivalci	1.140	4,06	1,082	0,032
Slovenska vojska se naj bori proti terorizmu.	policisti	459	3,49	1,380	0,064
	prebivalci	1.145	4,09	1,080	0,032
Slovenska vojska naj pomaga ob naravnih in drugih nesrečah.	policisti	457	4,35	1,011	0,047
	prebivalci	1.144	4,42	0,869	0,026
Slovenska vojska naj sodeluje pri gradnji cest in drugih javnih delih.	policisti	460	2,86	1,470	0,069
	prebivalci	1.145	3,18	1,458	0,043
	prebivalci	460	3,77	1,311	0,061

Lestvica: 1 – sploh se ne strinjam, 5 – se popolnoma strinjam.

Tabela 2: Rangiranje trditev po srednji vrednosti

Prebivalci		Policisti	
Slovenska vojska naj pomaga ob naravnih in drugih nesrečah.	4,42	Slovenska vojska naj pomaga ob naravnih in drugih nesrečah.	4,35
Slovenska vojska naj varuje državo pred morebitnim zunanjim napadalcem.	4,23	Slovenska vojska naj sodeluje v mednarodnih mirovnih in humanitarnih operacijah.	3,9
Slovenska vojska naj se bori proti terorizmu.	4,09	Slovenska vojska naj varuje državo pred morebitnim zunanjim napadalcem.	3,77
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri varovanju meje pred prehodi ilegalnih migrantov.	4,06	Slovenska vojska naj pomaga policiji pri varovanju meje pred prehodi ilegalnih migrantov.	3,64
Slovenska vojska naj sodeluje v mednarodnih mirovnih in humanitarnih operacijah.	4,05	Slovenska vojska naj se bori proti terorizmu.	3,49
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar brez policijskih pooblastil.	3,66	Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar brez policijskih pooblastil.	2,88
Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar s policijskimi pooblastili.	3,29	Slovenska vojska naj sodeluje pri gradnji cest in drugih javnih delih.	2,86
Slovenska vojska naj sodeluje pri gradnji cest in drugih javnih delih.	3,18	Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar s policijskimi pooblastili.	2,5

Lestvica: 1 – sploh se ne strinjam, 5 – se popolnoma strinjam.

Za vsako od trditvev smo s testom za neodvisne vzorce (angl. *independent-sample t-test*) preverili, ali obstaja statistično značilna razlika med policisti in prebivalci v oceni sprejemljivosti nekaterih nalog Slovenske vojske.

Samo pri eni trditvi, in sicer pri trditvi »Slovenska vojska naj pomaga ob naravnih in drugih nesrečah« ugotavljamo, da med policisti ($M = 4,35$, $S. O. = 1,011$) in prebivalci ($M = 4,42$, $S. O. = 0,869$) ni statistično pomembnih razlik ($t(df) = 0,230$, $p < 0,05$). Pri vseh ostalih trditvah se zaznavanje nalog statistično pomembno razlikuje, in sicer:

- »Slovenska vojska naj varuje državo pred morebitnim zunanjim napadalcem«: policisti ($M = 3,77$, $S. O. = 1,311$), prebivalci ($M = 4,23$, $S. O. = 1,032$), $t(df) = 0,000$, $p < 0,05$.
- »Slovenska vojska naj sodeluje v mednarodnih mirovnih in humanitarnih operacijah«: policisti ($M = 3,90$, $S. O. = 1,119$), prebivalci ($M = 4,05$, $S. O. = 1,059$), $t(df) = 0,012$, $p < 0,05$.
- »Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar brez policijskih pooblastil«: policisti ($M = 2,88$, $S. O. = 1,351$), prebivalci ($M = 3,66$, $S. O. = 1,249$), $t(df) = 0,000$, $p < 0,05$.
- »Slovenska vojska naj pomaga policiji pri zagotavljanju reda in varnosti, vendar s policijskimi pooblastili«: policisti ($M = 2,50$, $S. O. = 1,382$), prebivalci ($M = 3,29$, $S. O. = 1,392$), $t(df) = 0,000$, $p < 0,05$.
- »Slovenska vojska naj pomaga policiji pri varovanju meje pred prehodi ilegalnih migrantov«: policisti ($M = 3,64$, $S. O. = 1,327$), prebivalci ($M = 4,06$, $S. O. = 1,082$), $t(df) = 0,000$, $p < 0,05$.
- »Slovenska vojska naj sodeluje pri gradnji cest in drugih javnih delih«: policisti ($M = 2,86$, $S. O. = 1,470$), prebivalci ($M = 3,18$, $S. O. = 1,458$), $t(df) = 0,000$, $p > 0,05$.

4 Razprava

Rezultati kažejo, da so prebivalci bolj pragmatični, kar se tiče spremenjenih nalog in funkcij oboroženih sil, kot pripadniki policijske profesije. Prebivalstvo se načeloma strinja z vsemi ponujenimi nalogami Slovenske vojske, še najbolj je zadržano do tega, da bi vojska sodelovala pri gradnji cest in drugih javnih delih, čeprav se to v tujini pogosto dogaja.

Že leta si Slovenska vojska legitimnost v očeh slovenske družbe nabira s pomočjo sodelovanja ob naravnih in drugih nesrečah. Tudi tokrat ni nič drugače, saj je ravno pri trditvi, da naj Slovenska vojska opravlja naloge ob naravnih in drugih nesrečah, največje strinjanje.³ Do enake ugotovitve smo prišli tudi v predhodnih raziskavah o varnosti v lokalni skupnosti (Sotlar in Tominc, 2016, 2017).

Drugo najvišjo podporo je Slovenska vojska dobila pri nalogi varovanja države pred morebitnim zunanjim napadalcem, ki predstavlja središče funkcionalnega imperativa vsakih oboroženih sil. Razlago za to lahko iščemo v ugotovitvi Garb (2015), da prihaja do manjšega zaupanja do oboroženih sil pri ljudeh zaradi pomanjkanja znanja in splošnega majhnega zanimanja za vojaške, obrambne in varnostne zadeve. Na pomanjkljivo vedenje javnosti o obrambnih in vojaških zadevah smo opozorili tudi pri vlogi oboroženih sil ob naravnih in drugih nesrečah (Sotlar in Tominc, 2017).

V drugi polovici 90-ih let 20. stoletja je Slovenska vojska legitimnost kovala na plečih sodelovanja v mednarodnih operacijah. Tudi 25 let kasneje je podpora tovrstnim nalogam še vedno visoka ($M = 4,01$), čeprav se je število pripadnikov Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah med letoma 2009 in 2021 skoraj prepopolovilo (Slovenska vojska n. d. a., n. d. b.).

Čeprav je podpora Slovenski vojski pri vseh navedenih nalogah visoka, se pokaže, da je podpora pri tistih, kjer naj bi sodelovala s policijo, prav pri policistih nižja, še posebej, ko gre za varovanje javnega reda in mira. Vzpostavljanje in ohranjanje zaupanja med policijo in vojsko zahteva večplasten pristop, od politične opredelitve vlog posameznega subjekta v sodobni družbi do iz tega izhajajoče jasne zakonodaje. Rezultati kažejo, da se predvsem policisti težko sprijaznijo z »mešanjem« oziroma prekrivanjem nalog in pristojnosti policije in Slovenske vojske.

Literatura

- Berndtsson, J., Dandeker, C. in Ydén, K. (2015). Swedish and British public opinion of the armed forces after a decade of war. *Armed Forces & Society*, 41(2), 307–328.
<https://www.jstor.org/stable/48609190>

³ Veliko angažiranje Slovenske vojske pri gašenju največjega požara v naravnem okolju v Sloveniji (Opatje selo, 2023) je takšno prepričanje prebivalcev verjetno še okrepiło.

- Edmunds, T. (2006). What are armed forces for? The changing nature of military roles in Europe, *International Affairs*, 82(6), 1059–1075. doi:10.1111/j.1468-2346.2006.00588.x
- Garb, M. (2015). Public trust in the military: The Slovenian Armed Forces in a comparative analysis. *Current Sociology*, 63(3), 450–469. doi:10.1177/0011392114566351
- Golby, J., Feaver, P. in Dropp, K. (2018). Elite military cues and public opinion about the use of military force. *Armed Forces & Society*, 44(1), 44–71. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48609231>
- Malešič, M. in Garb, M. (2018). Public trust in the military from global, regional and national perspectives. V G. Caforio in M. Nuciari (ur.), *Handbook of the sociology of the military* (str. 145–159). Springer. doi:10.1007/978-3-319-71602-2_8
- Martínez, R. (2022). *Military multifunctionality and democracy: A dangerous coexistence*. Notes Internationals. CIDOB. doi:10.24241/NotesInt.2022/277/en
- Slovenska vojska (n. d. a.). *Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske v letu 2009*. https://www.slovenskavojska.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/Arhiv_podatkov_o_ud_elezbi_pripadnic_in_pripadnikov_SV_na_MOM/mom_2009.pdf
- Slovenska vojska (n. d. b.). *Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske v letu 2021*. https://www.slovenskavojska.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/Arhiv_podatkov_o_ud_elezbi_pripadnic_in_pripadnikov_SV_na_MOM/MOM_2021.pdf
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2016). The changing functions of the police and armed forces (in extraordinary situations) in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(4), 326–338.
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2017). Slovenska vojska kot pomožna policijska in zaščitno-reševalna služba? – pričakovanja javnosti glede nalog oboroženih sil. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – izsledki raziskovanja zaznav varnosti v Sloveniji* (str. 67–75). Univerzitetna založba Univerze.
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004, 2015, 2020). *Uradni list RS*, (103/04, 95/15, 139/20).